№ 98 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 29

1892

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 29 № 98

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Թիֆլիսի հայոց „ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ“ նախաձեռնութեամբ շաբաթ օր, օգոստոսի 29-ին, ժամը 11-ին, պատարագից յետոյ, Վանքի մայր եկեղեցում կատարվելու է հոգեհանգիստ՝ ի յիշատակ

ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ

Հանգուցեալ բանաստեղծի յարգողները և բարեկամները հրաւիրվում են ներկայ լինելու հոգեհանգստին: 3—3

Կապիտան Վախթանգ Տէր-Պօղոսեան Հասան-Ջալալեան սրտի ցաւով յայտնելով իր ամուսին ՎԱՌՎԱՌԷ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՍԱՆ-ՋԱԼԱԼԵԱՆԻ մահը, որ տեղի է ունեցել Սղնախում, Թօքախից, խնդրում է բարեկամներին և ծանօթներին շնորհ բերել հոգեհանգստին, որ կատարվելու է Թիֆլիսի ս. Կարապետ եկեղեցում, կիրակի օր, օգոստոսի 30-ին, առաւօտեան 10 ժամին: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պաշտօնական տեղեկութիւններ խօլէրայի մասին. Ռաֆայէլ Պատկանեանի թաղումը. Սթափվեցէք վերջապէս. Նամակ Ղուբայից. Նամակ Մեծ-Ղարաքլիսայից. Նամակ Բագուից. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թիւրքիա. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — — ԲՕՐՍԱ. —ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՕԼԷՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

—

Բագուի նահանգապետը հաղորդում է. օգոստոսի 25-ին Բագուի հիւանդանոցում մեռան 2, նոր հիւանդացողներ չը կան. հիւանդանոցում մնացած մի հիւանդը՝ իբրև ոչ-խօլէրայով հիւանդ՝ տեղափոխվում է Միքայէլեան ընդհանուր հիւանդանոցը, իսկ քաղաքային խօլէրային հիւանդանոցը, հիւանդներ չը լինելու պատճառով, փակված է: Զինուորական հիւանդանոցում մնում են 7. Բագուի գաւառում կան 5 հիւանդ:

—

Կուբանի և Ջավաթի գաւառներում խօլէրան դադարել է: Շուշայում առողջացաւ 1. մնում են 3. շրջանում հիւանդացան 218, մեռան 76. առողջացան 229, մնում են 556:

—

Ելիսավետպօլի նահանգում հիւանդացան 13, առողջացան 5. մեռան 7. մնում են 72.

—

Քութայիսի նահանգում հիւանդացան 10, մեռան 4. առողջացան 5. մնում են 30.

—

Կարսում հիւանդացան 16. առողջացան 19, մեռան 5, մնում են 89.

—

Երևանում օգոստոսի 23-ին հիւանդացան 9. մեռան 3, առողջացան 12. մնում են 39. Նահանգում հիւանդացան 3, մեռան 5, առողջացաւ 1, մնում են 690.

—

Զաքաթալի շրջանում հիւանդացան 18. առողջացան 10, մեռան 6. մնում են 42.

—

Օգոստոսի 17-ին բերված է Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցը՝ կասկածելի հիւանդութեամբ, 9-րդ քաղաքամասից Վասիլիյ Կօնօվալօվ, 70 տարեկան: Պարսից խօլէրային հիւանդանոցում օգոստոսի 27-ին կային 3 հիւանդ. մեռաւ 1, Ջափար-Մահմադ օղլի. բերված էր 1 քաղաքամասից. դուրս գնաց 1, Մաշադի Ազրաֆ-Կուլի-օղլի, 33 տարեկան:

Թիֆլիսի գաւառում, Մուղանլօ գիւղում մեռան 2. Սագարէջօ գ. մեռաւ 2, Բօրչալու գ. հիւանդացաւ 1. Բերտօբանի գ. առողջացան 3:

Ախալքալաքի գաւառում, օգոստոսի 23 և 24-ին, գիւղերում հիւանդացան 98 մարդ. առողջացան 52, մեռան 47, մնում են 84: Ախալքալաք հիւանդացան 4, մեռան 2, մնում են 2:

Ախալցխայում օգոստոսի 23-ին հիւանդներ կային 32, օգոստոսի 23 և 24-ին հիւանդացան 37, մեռան 12, առողջացան 5, մնում են 52: Ցամանեան գնդի մէջ հիւանդներ կային 30, հիւանդացան 13, մեռան 4, մնում են 39:

Սղնախի գաւառում, կային 4. մեռաւ 1, և մնում են 3. Բօրչալու գաւառում օգոստոսի 13-ին կային 9 հիւանդ. ամսի 13-ից մինչև 24-ը հիւանդացան 8, մեռան 8, առողջացան 8, մնում է 1.

—

Օգոստոսի 26-ին, Բագուի զինուորական հիւանդանոցում կային 7, նահանգում հիւանդացան 22, մեռան 10, առողջացաւ 1, մնում են 23.

—

Գանձակի նահանգում հիւանդացան 21, առողջացան 3, մեռան 5, մնում են 85.

—

Քութայիսի նահանգում հիւանդացան 4, առողջացան 4, մնում են 30.

—

Երևանում օգոստոսի 24-ին հիւանդացան 3, մեռան 2, առողջացան 9, մնում են 31. Նահանգում հիւանդացան 33, մեռան 20, առողջացան 195, մնում են 508.

—

Շուշայում օգոստոսի 26-ին, խօլէրայով հիւանդների մէջ փոփոխութիւն չէ եղել. մնում են 3, շրջանում հիւանդացան 75, մեռան 34, առողջացան 86, մնում են 521.

—

Կարսում հիւանդացան 10, առողջացան 13, մեռան 4, մնում են 82, շրջանում հիւանդացան 64, առողջացան 47, մեռան 13.

—

Ստավրօպօլում հիւանդացան 15, մեռան 5, առողջացաւ 1, նահանգում հիւանդացան 615, մեռան 262, առողջացան 428.

—

Զաքաթալի շրջանում հիւանդացան 8, առողջացան 8, մեռան 2, մնում են 40.

ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

—

Օգոստոսի 22-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, ծանր և երկար հիւանդութիւնից յետոյ, անմխիթար դրութեան մէջ վերադարձած Կիսլօվօդսկից Նոր-Նախիջևան, Գամառ-Քաթիպան փչեց իր վերջին շունչը: Իսկոյն ուղարկվեցան բոլոր կողմերը հեռագիրներ, կազմվեց մի խումբ, որի գլուխ կանգնեց մեծապատիւ քաղաքագլուխ Մինաս Պալապանեան. որոշվեց, որ հասարակութիւնն իր հաշւով կատարէ թաղման հանդէսը: Բարեկամներին յայտնի էր, որ բանաստեղծի ջերմ ցանկութիւնն էր թաղվել Էջմիածին, բայց նրա ալդ կամքը, զանազան պատճառներով գոնէ առայժմ անիրագործելի երևաց: Համեմատ ժողովրդի կամքին, պ. քաղաքագլուխը և ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու աւագ քահանայ Զարիֆեան՝ ամսիս 23-ին՝ առաւօտեան, հեռագրեցին Էջմիածին—կաթողիկոսի տեղակալին, խնդրելով թոյլտուութիւն թաղել անմահ բանաստեղծին ս. Խաչ վանքի բակի մէջ՝ Միքայէլ Նալբանդեանի և Ալամդարեանի կողքին: Տեղակալը անմիջապէս ուղարկեց իր օրհնութիւնը և հաճութիւնը, ժողովրդի կամքը յարգելով: Երեկոյեան, Գրիգոր Ջալխուշեանի հաշւով, քանդակագործ (СКУЛЬПТОРЪ Վլիկենտիյ Կօվալևվսկիյ Գամառ-Քաթիպայի դէմքը գիպսով ծածկեց, դրանից կիսարձաններ շինելու համար, որը, պայմանագրի համեմատ, պ. Կօվալևվսկի պէտք է վաճառէ մէկը հինգ րուբլով: Օգոստոսի 24-ին, առաւօտեան սկսվեց թաղման հանդէսը: Դագաղը, 21 պսակներով զարդարված, բարեկամները և ազգականները դուրս բերին: Արհեստագիտական դըպրոցի մօտ, որը հիմնել է ինքն բանաստեղծը, դըների վրա խոշոր տառերով գրելով իմաստալի առածը՝ «բանուկ ձեռքը չի մուրալ», հանդիսաւոր գնացքը կանգնեց: Ապա տարան ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին. սկսվեց պատարագը, որի ժամանակ ժողովրդի միջից անցնելով մօտենում հանգուցեալին և դագաղը զարդարում էին նոր պըսակներով, որոնց վրա փայլում էին հետևեալ բառերը՝ «Հիմնադիր տեսչին արհեստագիտական դպրոցի», «Մայր Արաքսի երգչին», «Ազգային երգչին» և այլն, և այլն:

Պատարագից յետոյ աւագ քահանայ Զարիֆեան կարդաց մի ճառ, չեշտելով այն կորուստի վրա, որը Պատկանեանի մահով ունեցաւ հայ վարժատունը, հայ սերունդը և ամբողջ հայ ազգը:

Եկեղեցուց դագաղը դուրս բերին՝ պ. Մինաս Պալապանեան և բժիշկներ՝ պ. Ի. Ալաճալեան և պ. Ա. Քեչեկեան, որոնք ամբողջ տարիներ ձրի բժըշկում էին բանաստեղծին, նոտար Ջալխուշեան՝ հանգուցեալի ամենամտերիմը, ուսուցիչներ և այլն, տարան մինչև վաճառականական ակումբոցը, ուր պատկերահան Պետրօվսկի հանեց յուղարկաւորութեան հանդիսի լուսանկարը: Յետոյ դագաղը դըրին դիակառքի վրա և ուղևորվեցին դէպի ս. Խաչ, 30—40 կառքերով:

Ս. Խաչի վանքը 7 վերստ հեռու է քաղաքից և մի երևելի պարտէզ ունի. վանքը սարի վրա է. բակի մէջ կան 5—6 դերեզմաններ, որոնց թւում արևելեան կողմում՝ Ալամդարեան յայտնի գործչի գերեզմանը, իսկ արևմտեան կողմը թաղված է Միքայէլ Նալբանդեան: Այս բարձրութիւնից տեսարանը աքանչելի է. ստորոտում ահագին ծառեր՝ բարձրացրած գլխները դէպի երկինք, ձախ կողմը երևելի աղբիւր, որի ջուրը հոսում է պարտէզի միջով, աջ կողմը ուրիշ աղբիւր. «Սալըխ-Սու» և ամառանոցներ, ուղղակի վանքի պարտէզի առջև լայնածաւալ դաշտը «օրթայ-օպայով», որտեղից բացվում է Նոր-Նախիջեանի տեսարանը....

Երբ կառքերը կանգնեցին պարտէզի դրան առաջ, դագաղը նորից տարան ձեռքով ամբողջ պարտէզի միջով և բլրի գագաթը դուրս բերեցին՝ եկեղեցու մօտ. տեսարանը տպաւորութիւն էր թողնում բոլորի վրա:

Սկսվեցին ճառերը. առաջինը կարդաց ուսուցիչ Վահան Քերլեան Գրիգոր Ջալխուշեանի ճառը, որ գրած էր ռուսերէն և Քերլեան էր թարգմանած հայերէն. ճառի միտքը հետևեալն էր՝ 41 տարի ազգային բանաստեղծը աշխատել է, մինչև իր վերջին շունչը չը թողնելով ոգևորված գրիչը իր ձեռքից. այդ աշխատանքը ոչ թէ չը տուեց նրան հարստութիւն, այլ և չապահովացրեց նրան, բայց նրա անունը անմահացած է, նրա երգերը կապան ամեն մի հայի սրտի, նրա երկերը ամբողջ սերունդ սնուցին. բայց ամեն անգամ, երբ մի մեծ մարդ յայտնում է իր մտքերը, նրան ծանր հալածանքներով հալածում են, ինչպէս և մեծ բանաստեղծին, որովհետև նա միշտ մատնանիշ էր անում մեր պակասութիւններին: Յետոյ ճառի մէջ յիշում է Պատկանեանի նշանակութիւնը մեր գրականութեան մէջ և նրա քնքարի ծաւալին և առհասարակ բանաստեղծի ծառայութեանը ազգային խորանի առաջ:

Ապա կարդաց պ. Բողդանեան՝ արծարծելով այն միտքը, որ միայն դարեր են ծնում այդպիսի քանքար. սակայն չը տեսաւ նա մեզնից այն սէրը, յարգանքը, որ իրաւունք ունէր պահանջելու. բոլոր հայաբնակ քաղաքները աչքերը դարձրած էին Նախիջեան, բոլորը հետաքրքրվում էին. ինչ էր պատճառը այդ հետաքրքրութեան—Ռաֆայէլ Պատկանեան, որն իր քանքարաւոր քնարը մի կողմ դրած, ողբում էր իր վերջի օրերը... Բողդանեանից յետոյ պ. Զուպարեանը խօսեց այն մասին, որ Պատկանեանի քնարը հասկանալի էր միանգամայն և ժողովրդին և ինտելիգենցիային. իսկ ուսանող պ. Մ. Բերբերեան ուշադրութիւն դարձրեց Պատկանեանի նշանակութեանը ուսանողների համար դեռ յիսունական թւականից: Պ. Մ. Բալաբանեան կարդաց քանի մի հեռագիրներ՝ Էջմիածնից, Քիշնևից, Մոսկվայից. հասնելով պ. Սունդուկեանի հեռագրին, արտասուքը խեղդեց նրան, հեռագիրը վերջացրեց պ. բժ. Ծառուկեան: Վերջինը կարդաց պ. Զուպարեան պ. Քերլեանի գեղեցիկ և ազդու ոտանաւորը:

Վերջապէս պ. Պալապանեան հանգանակութիւն արաւ և 20 րօպէի մէջ յօգուտ բանաստեղծի գերդաստանի ապահովութեան ժողովեց 1000 րուբլի: Սպասում ենք Թիֆլիսի ինտելիգենցիայի օգնութեանը:

Գր. Ջալխուշեան

ՍԹԱՓՎԵՑԷՔ ՎԵՐՋԱՊԷՍ

—

Մեռաւ Գամառ-Քաթիպան... Այլ ևս չը կայ այն մարդը, որը տարիների ընթացքում իր հանճարի շնորհով արթնացնում էր հայերին մտաւոր թմրութիւնից: Անյայտացաւ այն մարդը, որը մի ժամանակ ազգի անվեհեր հոգատարըն էր ներկայանում, որն իր քնարի մի հնչիւնով զինաթափ էր անում իր բոլոր հակառակորդներին. նա այժմ մի անշնչացած դիակ է դարձել... Այդ կորուստը մի սոսկալի կորուստ է ազգի վըշտերով ցաւողի համար: Սակայն, տարաբաղդաբար պէտք է խոստովանենք, որ մենք, հայերս, դեռ այնքան չենք հասունացել, որ մեր գործիչներին արժանաւորապէս կարողանանք գնահատել. յիշենք միայն այժմ դիակացած բանաստեղծի հիւանդ ժամանակի վերջին օրերը և նրա նիւթական սուղ դրութիւնը: Ինչո՞վ օգնեցինք նրան... Միայն «Մշակն» էր, որը կոպէկ կոպէկ հաւաքելով, չը թողեց գոնէ սովամահ լինել մեծ բանաստեղծին: Վարժապետների, աշակերտների, գիւղացիների, վերջին մշակի գրպանից անգամ կոպէկ դուրս եկաւ, իսկ մեր հարուստները հանգանակութեան վրա ուշադրութիւն էլ չը բարեհաճեցին դարձնել... Ոչ միայն Ռաֆայէլ պատկանեան, այլ և մեր մտաւոր առաջադիմութեան բոլոր ծառայողները նոյն վիճակին ենթարկվեցան: Նալբանդեան, Աբովեան, Րաֆֆի մեռան գնացին... Եւ ինչ արեց ազգը այդ գրական մշակների համար—ոչինչ: Կարծես մեռան ոչ թէ անձինք, որոնց շնորհով Եւրոպան ճանաչեց հայերիս, այլ ոչնչացան հասարակ, աննշան անձնաւորութիւններ, որոնց գոյութիւնը ոչ մի կապ չունէր ազգի առաջադիմութեան հետ: Սակայն այդ գործիչների դագաղները մենք ծաղիկներով ծածկեցինք և այդքանով էլ բաւականացանք: Եւ այժմ էլ նոյնը կանենք: Մենք կը լսենք, որ Պատկանեանի դագաղի վրա դրած էին անթիւ պսակներ այս ինչ ընկերութիւնից, այն ինչ ուսումնարանից, այս ինչ հաստատութիւնից և մասնաւոր անհատներից: Մենք, որ բանաստեղծի կենդան ժամանակը կոպէկներ էինք խնայում նրան բժշկելու համար, այժմ հարիւրներ կը ծախսենք նրա դագաղի վրա

պսակ դնելու համար, այսինքն կը կատարենք այն խօսքերը, որ այժմ ոչնչացած դիակը կենդանութեան ժամանակ ասեց դառնութեամբ. «Գնա մեռիր,—արի սիրեմ:»

Ահա, հայ հարուստներ, ձեզ համար մի դէպք, ուր դուք կարող էք ցոյց տալ, թէ մինչ որ աստիճան ընդունակ էք յարգել հայ գրականական գործիչի յիշատակը: Դուք, որ ձեր ասելով, միշտ պատրաստ էք թշուառին օգնութեան ձեռք մեկնել, դուք, որ հարստութեամբ շրջապատուած լինելով, ձեզ պարծանքով հայ էք անուանում, դուք, մեր վաճառականներ, որ տարուց տարի ձեր փողերով լցնում էք բանկերը, սթափվեցէք այժմ, ապացուցէք որ սուտ է ասում նա, ով պնդում է, թէ դուք անտարբեր էք դէպի ձեր կարօտեալ եղբայրը: Սթափվեցէք այժմ, ապացուցէք, որ ստախօսներ են այդպէս ասողները...

Պատկանեան մեռաւ և առանց որ և է նիւթական միջոցի 8 երեխայ թողեց: Սրանց բոլորի հայեացքները ձեզ վրա են ուղղված, իրանց հօր գերեզմանի վրա արտասուք թափելով՝ ձեզանից օգնութիւն են խնդրում... Մեկնեցէք ուրեմն ձեր օգնութեան ձեռքը: Եւ եթէ նոյն իսկ չէք ուզում յիշել դիակի ով լինելը, յիշեցէք գոնէ Փրկչի խօսքերը. «Զինչ արարիք միում յեղբարցս այսոցիկ փոքրկանց՝ ինձ արարիք» և այդպիսով ցոյց տուէք ձեր քրիստոնէական հոգին գոնէ:

Ա. Կաճկաճեան

ՆԱՄԱԿ ԴՈՒԲԱՅԻՑ

Օգոստոսի 5-ին

Թէ որքան բնակիչները կեղծում են այստեղ ծածուկ կտրելով այստեղ արքունի անտառից փայտեղէն, ցոյց է տալիս հետևեալ փաստը: Օրինակ, գիւղացի մէկը, մի թուրք, Հասան-Հուսէյնօղլին կտրում է անտառից փայտեղէն, չունենալով դրա համար նախօրօք վերցրած իրաւունք, կամ չը վճարելով հարկաւոր պօշլինան և չը վերցնելով օրինաւոր տոմսակը: Եթէ, գիւղացի, այդ դէպքից յետոյ նրան բռնում են անտառապետի պաշտօնեաները,—մեր Հասան-Հուսէյն-օղլին, ոչ թէ միայն խոստովանում է իր մեղք, որ ինքն է կտրել փայտեղէնը՝ առանց թոյլտուութեան, այլ նա առանց ամաչելու անգամ, կեղծում է և իր անունը, իրան տուած հարցումից յետոյ կոչվելով ոչ իր իսկական անուն-ազգանունով, այլ այնպիսի մի մարդու անուն է տալիս, որը բոլորովին գործ չէ ունեցել անտառի հետ: Գրվում է արձանագրութիւնը, դատաւորը կանչում է անմեղ մարդուն և սրան տուգանքի է ենթարկում, իսկ մեղաւորը մնում է անպատիժ: Այս հանգամանքի վրա վերջերումս ուշադրութիւն դարձրեց մեր նոր անտառապետ, Դանիէլբէգեանց, և այն մարդկանց, որոնք առանց թոյլտուութեան կտրել են փայտեղէն և բռնվել են՝ պահում է նրանց սայլը, կացինը, էշը, մինչ այն ժամանակ, երբ յանցաւորը կը ներկայացնէ իր իսկական անուան, ազգանուան, որ գիւղի գիւղացու լինելու համար գրաւոր հաստատութիւն, վաւերացրած իշխանութեամբ (оффиціальныя свѣдѣнія о самоличности обвиняемаго): Այդ բանից յետոյ վերադարձնվում է էշը, սայլը, կացինը՝ իրանց տէրերին:

Բայց նոյնը չէ կարելի ասել և հետևեալ կարգադրութեան մասին: Գիւղացի մէկը կամենում է մի խորանարդ սաժէն փայտ կտրել. դրա համար դիմում է անտառապետին. վերջինը տալիս է տոմսակ հարկաւոր վճարը ստանալուց յետ, բայց ժամանակը (срокъ дѣйствій) նշանակվում է՝ տոմսակի եռեում շատ կարճ, — օրինակ 5—7 օր, այն ինչ խեղճ գիւղացին քաղաք գալով և քաղաքից գիւղ վերադառնալով (որը 40—60 վերստ հեռաւորութիւն ունի), պիտի գոնէ հանգստանայ իր տանը. բայց անտառն էլ հեռու է և նա չէ կարողանում այդ կարճ ժամանակի մէջ հարկաւոր քանակութեամբ փայտ կտրել: Եւ երեւակայեցէք ինչ է լինում հետևանքը: Միաժամանակ անտառապետը ուղարկում է և իր սարրադրեալներին հրաման, որ այս ինչ օր, այս ինչ մարդ տոմսակ վերցրեց և ժամանակը լրանում է ուղիղ այս ինչ օր, որ օրը պիտի անյապաղ յետ վերցնել գիւղացուց տոմսակը: Եթէ մի կամ 2 օր ուշացել է ժամանակից, խլվում է խեղճ գիւղացու ձեռքից փայտը և գրվում է արձանագրութիւն, որի հիման վրա խեղճ գիւղացին ենթարկվում է շատ անգամ մեծ տուգանքների: Բայց գիւղացին քանի կողմից է վնասվում. ծախսում է տոմսակի և թոյլտուութեան համար փողեր, կորցնում է նաև քաղաք գալու և վերադառնալու ժամանակը, աշխատում է, փայտեղէն է կտրում, բայց խլվում է այդ աշխատանքը, կորչում է աշխատանքը և իբրև վերջին պարգև դեռ տուգանքի էլ է ենթարկվում... Ուշադրութիւն ենք խնդրում դարձնել այդ իրողութեան վրա ում որ հարկաւորն է:

Մ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԼԻՍԱՅԻՑ

Օգոստոսի 13-ին

Մի քանի շաբաթ առաջ շատ ի զուր նկատեց «Մշակի» լրատուն, որ իբր այստեղ համատարած էպիդէմիան չէ կարող մուտք գործել: Յուլիսի 20-ից արդէն յայտնվել է այստեղ խօլերան և 10-ից աւելի զոհեր է տարել. սկզբում հինգ մարդ միայն մի օրում մեռան, որոնց մէջ էր և մի համակրելի երիտասարդ՝ Արշակ Նալբանդեան, որը յաճախակի թղթակցութիւններ էր տալիս հայ լրագիրներին: Նրա կորուստը մեզ մեծ ցաւ պատճառեց: Այստեղի հիւանդութիւնը բաժանվում է երեք տեսակի. կան՝ որոնք միմիայն լուծում են, կան՝ որոնք և լուծում և փսխում են. իսկ մեծամասնութիւնը հիւանդանում է՝ զգալով միաժամանակ մարմնի ընդհանուր թուլութիւն, փորացաւութիւն, սրտի արագ բաբախում, սրտախառնութիւն, ուշագնացութիւն, գլխի պտոյտ և աչքերի մթնութիւն: Վերջին տեսակով հիւանդացողները բոլորը բժշկվում են՝ անմիջապէս տաք ջրի մէջ լողանալուց և երակից արիւն առնել տալուց յետոյ. և այսպէսների թիւը 100-ի է հասնում: Լուծելով և փսխելով բռնվող հիւանդները մեծ մասամբ մեռնում են. թէև սրանց էլ առանց լողացնելու և արիւն առնել տալու չեն թողնում. ընդհանրապէս ծանր հիւանդներից արիւն չէ գնում. դալլաքները այս բացատրում են նրանով, որ իբր արիւն առնելու համար ուշ են խմացնում. այն ժամանակ՝ երբ նըրանց կարծիքով արիւնը սառած-թանձրացած է լինում: Ծանր հիւանդներից մի երկուսը շատ դժուարութեամբ առողջացան: Մօտ 7—8 օր է ոչ մի հիւանդութեան դէպք չեղաւ: Կարծում էինք թէ վերջացաւ էպիդէմիան, սակայն երէկ և այսօր դարձեալ երկու զոհ ունեցանք. մէկի հիւանդանալը և մեռնելը հազիւ 16 ժամ տևեց: Այսպէս թէ այնպէս՝ այստեղ ամենքս յուսահատութեան մէջ ենք. միանգամայն յոյներս կտրել է բժիշկ ունենալու հնարաւորութիւնից, ի նկատի ունենալով որ քաղաքներն անգամ բժիշկ չեն ճարում, թէև մեր հասարակութիւնն էլ դիմել է բարձր իշխանութեան՝ առաջարկելով բժշկի վարձ ամսական 225 ր.: Հիւանդութեան սկսված օրերում մեր գաւառապետի սնօրէնութեամբ այստեղ եկաւ մի զինուորական բժիշկ, մի քանի օրից յետոյ եկաւ և գաւառական բժիշկը. թէ առաջինը և թէ վերջինը այն կարծիքը յայտնեցին, որ իբր այստեղի հիւանդութիւնը խօլէրա չէ, այլ խօլէրինա. սակայն մինթէ վերջինս կարող է 12—16—24 ժամվայ ընթացքում մահ պատճառել.

Տարիներ են անցնում՝ և մեր փամբակը ոչ թէ առաջնորդի՝ այլ յաջորդի երես անգամ չէ տեսնում. բարեջնորհ Գարեգին վարդապետ Սաթունեանց փամբակի գիւղերի գոնէ աւագագոյնը այցելած լինէր. հոգեւորականների քարոզը մեր ժողովրդի համար մանանայ է դարձած: Շնորհակալ ենք այս անգամ մեր թեմի առաջնորդ Գառնակերեան սրբազանից, որն ի թիւս շատ տեղերի, այցելեց և մեր գիւղը, որտեղ մնաց երեք գիշեր և մխիթարեց ժողովրդին իր երեք քարոզներով. հազիւ մեր հասարակութիւնը լսեց Աստուածային խօսքը մի այդպիսի բարձրաստիճան հոգեւորականից:

***

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Օգոստոսի 25-ին

Բագուն իր երկու ճիւղերով՝ քաղաքով ու Բալախանով կենդանանալ է սկսում. դադարած գործարանները մէկ մէկու ետևից գործի են դնվում. նաւթահանքերը իրանց անընդհատ ֆըշֆշոցով ու միապաղաղ շարժումներով արդէն նաւթ են արտադրում: Ամենայն օր գալիս-ժողովում են անհամար մարդիկ: Երկաթուղին կրկին նոյն իրարանցումով յետ է բերում նրանց, որոնք մի երկու ամիս առաջ փախչում էին խօլէրատ Բագուից: Գալիս են և բոլորովին նոր մարդիկ, գործ, պաշտօն որոնողներ:

Այս անհագին քանակութեամբ Բագու դիմողների դէմ ոչինչ միջոցներ չեն ձեռնարկվում՝ խօլէրային բացիլները կրկին քաղաք չը բերելու համար. ոչ ճանապարհին և ոչ քաղաքիս երկաթուղու կայարանում դէզինֆէկցիա չէ տեղի ունենում: Նոյն իսկ Թիֆլիսի կայարանից ճանապարհ ընկնելիս ոչինչ չէ անվում, բացի նրանից, որ գնացքը շարժվելուց առաջ մի բժիշկ անցնելով վագոններով ձայն է տալիս միայն. «խօմ հիւանդ չը կայ ձեր մէջ»...

Մի այդպիսի վերատեսչութիւն էլ տեղի ունեցաւ Բագուի կայարանում. երբ գնացքը կանգ առաւ, ոչ ոքի դուրս չը թողին, մինչև որ բժիշկը մի աչքի թեթև հայեացքով կարողացաւ բոլորին էլ առողջ գտնել:

Վագոններից դուրս գալուց արգելվում է պլատֆօրմի վրա իբեր գնել, ինչպէս առաջ անում էին, պէտք է ուղղակի ներքև տանել և ճանապարհ ընկնել: Ըստ նախկին սովորութեան սպասում են մեծ քանակութեամբ կառքեր վօկզալի առաջ. փողոցներում անցուդարձ անողների թիւը բաւական մեծ է. խանութները, համարեա բոլորը բաց են. շատ քիչ խանութներ են փակ մնացել: Փողոցներում տեղ-տեղ տների առջև նկատելի են կարմիր լապտերներ. այդ սանիտարական բժիշկների բնակատեղի նշանն է. մի միջոց՝ որով շատ հեշտութեամբ կարելի լինում իմանալ—նա մանաւանդ գիշերները — բժիշկների կացարանները: Ի դէպ պէտք է ասել, այս կարգադրութիւնը միակն է, որ դեռ շարունակվում է պահպանվել. հակախօլերական ուրիշ կարգադրութիւնները դադարել են գործադրվելուց.— փողոցները նաւթով չեն ջրվում, քաղաքի մաքրութեամբ չեն հետևում, սանիտարական մասնախմբերը դադարել են գործելուց... փողոցները, նա մանաւանդ յետին նեղ փողոցները, թուրքերի թաղը կեղտերով ապականված են. խանութների, տների առջև կոյտ-կոյտ աղբ է դիզված. նոյն իսկ շատ արհեստաւորների խանութներում շաբաթներով կիտված է մնում աղբը խանութի մի անկիւնում: Բազարը, ուր գտնվում են գլխաւորապէս քարաբչիները, բաշմաչիները և թուրքերի միջնադարեան ձևով շինած գարշահոտ բաղանիսները—համարեա մի աղբանոց է կազմում. ամեն մի քայլում աղբի կոյտ, ամեն մի խանութից գարշահոտութիւն, կեղտ:

Նոյն իսկ գլխաւոր բազարը բացառութիւն չէ կազմում. բացի նրանից, որ ցանկալի մաքրութիւնը չէ պահպանվում թխելու, եփելու, պատրաստելու վերաբերմամբ, այլ նոյն իսկ շատ անգամ օրը ցերեկով այծի միսը ոչխարի մսի տեղ են վաճառել տալիս... Մրգեղէնների առևտուրը խոմ չախպանցութեան է հասցրած անուշադրութեան կողմից. վաճառում են, ինչ որ հնարաւոր է՝ ձմերուկ, թուզ, խաղող, խնձոր, տանձ, սալոր, բոլորովին խակ դեղձ և այլն: Ազատութիւն ամենայն կողմից...

Ն. Գ.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

Օգոստոսի 16-ին

Աւերիչ խօլէրան այստեղ էլ մուտք գործեց, բայց դեռ ևս սուր կերպարանք չէ ստացել, թէև մի քանի հաճվան դէպքեր արդէն պատահել են: Բայց հիւանդացողներից շատերը առողջանում են և այս մի մխիթարական երևոյթ է: Այժմ հիւանդանոցում կան ընդամենը 5 հիւանդներ և յոյս ունենք, որ դրանք շուտով կառողջանան, դուրս կը գան և ժողովուրդը իր կարծիքը կը փոխէ հիւանդանոցի վերաբերմամբ և առանց ծածկելու իր ունեցած հիւանդներին, ինքնաբերաբար հիւանդանոց կուղարկէ:

Մի բան որ ուրախալի է Նոր-Բայազէտի պէս տեղում, այդ ձեռք առած միջոցներն են, որով կռւում են խօլէրայի տարածման դէմ: Այժմ ունենք ձրի թէյատուն, որը բացված է պ. Խ. Բունիաթեանցի հաշւով. թէյատնից օգտվում են առայժմ 80 չքաւոր ընտանիքներ, իւրաքանչիւր օր ստանալով թէյ և շաքար ընտանիքի անդամների թւի համապատասխան, և թէյատունն այցելում են միջին թւով՝ օրական 300 մարդ: Պ. Բունիաթեան պատրաստակամութիւն է յայտնել կերակուրով օգնել առողջացողներին:

Թէև քաղաքը չունի իր բժիշկը և ֆէլդշէրը, բայց գաւառական բժիշկը և ֆէլդշէրը մեծ եռանդով խնայն օգնութիւն են հասցնում իւրաքանչիւր հիւանդին և հիւանդանոցում պարկողների վրա մեծ խնամք տանում:

Բայց որովհետև բժիշկը յաճախ բացակայում է քաղաքից, այդ պատճառով ամսիս 15-ին քաղաքը հեռագրեց Բագուի նահանգապետին ուղարկել մի բժիշկ, յատկացնելով նրան ամսական 350 րուբլի, և տեղիս ֆէլդշէրին կը վարձատրէ ամսական 50 րուբլով:

Շնորհակալութեան և գովասանքի արժանի են գաւառապետ պ. Ֆօրստէն և նրա յարգելի ամուսինը, որոնք ոչ միայն հեռաւոր կերպով են հոգում հիւանդների մասին, այլ և երկուսն էլ օրվայ մեծ մասը, սպիտակ շապիկները հագած՝ իրանց ձեռքերով խնամում և դարմանում են հիւանդներին, մէկը մարդկանց, իսկ միւսը կանանց մասում: Այս մենք տեսանք մեր աչքով հիւանդանոց այցելելու ժամանակ: Առանձին շնորհակալութեան արժանի են և տեղիս երիտասարդները, թւով 18 հոգի, որոնք ոչ միայն կառավարում են թէյատունը, այլ և ամսիս 13-ին մի խնդրագրով դիմեցին պ. գաւառապետին, և խնդրեցին թոյլ տալ սանիտարական խմբեր կազմել, քաղաքի մաքրութեան և առողջապահութեան վրա հսկելու, որ և իրաւունք ստանալով, քաղաքը բաժանեցին 6 մասերի և 18 հոգուց կազմեցին 6 խմբեր, 3-ական հոգի, և իւրաքանչիւր խումբն իր հետ մի դեղատակի վերցնելով՝ սկսեցին իրանց գործը: Հենց առաջին օրից ամբողջ քաղաքը, կարելի է ասել, սկսեց մաքրվել. աղբը դուրս են տանում քաղաքից: Իսկ որ ամենագլխաւորն է, խմբերը կարողացան գտնել և հիւանդանոց ուղարկել 6 հիւանդներին, որոնք կարող էին վարակել ամբողջ թաղեր: Միայն առ այժմ խմբերը չունեն ոչ մի միջոց գործ դնելու հիւանդութեան դէմ և անհամբեր սպասում են Բարեգործական ընկերութեան ուղարկած դեղերին: Ահա այսպիսի ձեռք առած միջոցները յոյս են տալիս մեզ ենթադրել, որ խօլէրան՝ էպիդեմիա չի դառնայ մեզանում: Առ այժմ անհրաժեշտ է, որքան կարելի է շուտ, քաղաքի մէջ ջուր բերել և փչացած աղբիւրները նորոգել. հարկաւոր է արգելել գետի ջրի գործածութիւնը, որը կարող է վարակմանը նպաստել: Թէև պ. դէպուտատը արդէն աշխատում է ջուր բերելու մասին, բայց գործը դանդաղում է. պէտք է փութացնել: Իբրև սանիտարական խմբի անդամ, տեղեկութիւններ կը տանք քաղաքին սանիտարական դրութեան մասին, երբ քաղաքի հետ լաւ ծանօթացած կը լինենք:

Յ. Տէր-Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս 25 օգոստոսի

«Արձագանքի» № 99-ի մէջ տպված լուրը ինձ կարծել է տալիս, որ նրա խմբագիրը մտնելով իմ աղքատ դրութեան մէջ, ցաւում է որ ես այսքան ժամանակ է չեմ արժանացել մի որ և է ազգային պաշտօն ստանալուն: Շատ շնորհակալ եմ Բրուտոյի (ոչ տեսանես գեգիպտոս) պատգամաւորից. ես իմ աղքատ տեղովս էլ՝ ազգային չաղ պաշտօնների կարօտութիւն չունիմ:

Այդ չէ. բայց եթէ հաշւապահութիւն սովորած լինէի, այն ժամանակ շատ կը ցանկանայի լինել հաշւատես Ս. Էջմիածնի նախկին վերաշինութեան համար հաւաքած փողերի, Զէյթունի համար հանգանակած փողերի և եկեղեցական երեցփոխանների ձեռքում գտնված դրամարկղների:

Ալէքսանդր Սուխանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունվարի 6-ի աղէտից վնասվածներից մէկը, երևանաբնակ այրի Մարիամ Սողոյեան, որին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ հիմնված յանձնաժողովը նշանակել էր 300 րուբլի օժանդակութիւն և 50 րուբլի իր հանգուցեալ մարդու թաղման ծախս, ուղարկել էր մեզ այս օրերս հաւատարմաթուղթ այդ փողերը ստանալու համար: Մենք այդ 350 րուբլի փողերը ստացանք և ուղարկեցինք արդէն Երևան, պ. Գէդէօն Ահարոնեանցին, այրի Սողոյեանցին հասցնելու համար:

—

Այսօր, շաբաթ օր, օգոստոսի 29-ին, կատարվելու է ԿՕՋՕՐԻ հայոց եկեղեցում հոգեհանգիստ մեր բանաստեղծ Րաֆայէլ Պատկանեանի յիշատակին:

—

Մեզ հաղորդում են որ Պետերբուրգում հրատարակվող «Русская Жизнь» լրագրում, սեպտեմբերի 1-ից սկսած, կը հրատարակվի մի շարք յօ-

գուածներ՝ Պարսկաստանի մէջ ուղևորութեան մասին, նմանապէս յօդուածներ Թիւրքիայի և Թիւրքաց հայերի մասին։ Այդ գրուածների հեղինակը ռուս յայտնի Միկլաշևսկի գրողն է։

—

Օգոստոսի 25-ին, Բորժոմում վախճանուեց Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետ Ա. Ալիմով, որը քանի մի տարի է հիւանդ էր թոքախտով, բայց այս տարի ցաւը սաստկացաւ և նա զոհ գնաց այդ ցաւին։ Հանգուցեալը 41 տարեկան էր միայն։ Նա յայտնի էր, որպէս վերին աստիճանի բարեխիղճ և ճիշդ պաշտօնեայ։

—

Օդէսայի լրագիրները հաղորդում են, որ եկող ձմեռը, Թիֆլիսեցիներին լաւ ծանօթ Տարտակով և Եղիազարեան երգիչները՝ հրաւիրված են կազանի թատրօնում երգելու։

—

Ստացանք Ալէքսանդրոպոլում տպագրած երկու փոքրիկ գրքոյկներ, 1) «Վարեկանոցը պարապտացնելու միջոցներ» և 2) «Որբերի արտասուքը», Թարգմանութիւն Յ. Արարաջեանցի։

—

Լիայոյս ենք, որ հայոց հասարակութիւնը և ամբողջ ինտելիգէնցիան իրանց ներկայութեամբ կը յարգեն Րաֆ. Պատկանեանի հոգեհանգիստը, որը կատարվելու է այսօր, Թիֆլիսի Վանքի մայր եկեղեցում, ժամը 11-ին։

—

«Արձագանք» լրագիրն ասում է, որ Ղազարոս Աղայեանց այն պատճառով անարժան է դպրոցի տեսուչ լինել, որ նա համալսարանական չէ, այն ինչ Պետրոս Սիմէօնեանց և Նահապետեան համալսարանականներ են։ Նախ՝ Սիմէօնեանց համալսարանական չէ. համալսարանի դահլիճներից փոքր ինչ հոտ քաշելը դեռ չէ նշանակում համալսարանական լինել և երկրորդ՝ միթէ Բրուսայի պատգամաւորն ինքն չը գիտէ որ բազմաթիւ համալսարանականներ կան, որոնք իրանց մ տ աւ ո ր և բ ա ր ո յ ա կ ա ն կրթութեամբ ստոր են ոչ-համալսարանականներից։ Աղայեանցին, որպէս մ ա ր դ, որպէս գ ր ո ղ, որպէս ընդհանակ մ ա ն կ ա վ ա ր ժ՝ մենք միշտ շատ բարձր ենք դասել զանազան Մանդինեաններից, Սիմէօնեաններից, Նահապետեաններից և մեր tutti quanti համալսարանականներից։ Եւ եթէ ասել ենք և միշտ կասենք որ Աղայեանց շատ է վնասում թէ իրան և թէ մեզ իր անճոռնի, նորահնար աղաւաղված ուղղագրութեամբ, այդ չէ նշանակում, որ նրա դասագրքերը վատ կազմված լինէին։ Ընդհակառակն, նրա դասագրքերը շատ լաւ են, միայն ափսոս որ այդ մարդու գլխում մի միտ կայ ցցած՝ մտցնել հայոց լեզուի մէջ ինքնահնար անճոռնի ուղղագրութիւն։

—

Ցեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ կովկասեան հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը, այն գումարից, որ նշանակել է ընկերութեան ընդհանուր ժողովը խօլէրայի տարածման առաջն առնելու միջոցներ ձեռք առնելու համար, տալիս է այժմ 1200 րուբլի մի սանիտարական խումբ կազմելու, Երևանեան նահանգն ուղարկելու համար։ Խումբը բաղկացած կը լինի մի բժիշկից, երկու ֆելդշէրներից և մի քանի սանիտարներից։ Թէև ուշ է, բայց լաւ է ուշ, քան երբէք։ Չենք կարող մեր կատարեալ համակրութիւնը չը յայտնել Բարեգործական ընկերութեան այդ որոշման։ Մեր բոլոր ընկերութիւններից դա դարձեալ միակն է, իր գաւառական ճիւղերով, որ խօլէրայի ժամանակ այսպէս թէ այնպէս գործ է կատարել։

—

Րաֆայէլ Պատկանեանի մահվան առիթով՝ ուղարկեցինք «Մշակի» խմբագրի ստորագրութեամբ հետևեալ հեռագիրը մեր բանաստեղծի այրին. «Ընդունեցէք մեր խորին ցաւակցութիւնը. ձեր վիշտը մեր ամենքիս վիշտն է։»

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ ստացանք երկու սևի 80 հոգի երիտասարդների ստորագրութեամբ հետևեալ հեռագիրը. «Ողբում ենք մեծ բանաստեղծի կորուստը. հայկական քնարը սրբացել է։»

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 24-ին կաթողիկոսական տեղակալ, սրբազան Երեմիայի առաջարկութեամբ՝ Արիստակէս Սեդրակեան եպիսկոպոսը, իր հետ առնելով նաև Գէորգ սարկաւագ Մուրադեանցին, ուղևորվեց Երևանեան նահանգի այն գիւղերը, որտեղ տիրում է խօլէրան, որպէս զի սկզբնական միջոցներ ձեռք առնէ խօլէրայի դէմ։ Սրբազանը տանում է իր հետ դրամ և դեղեր՝ չքաւորներին և աղքատներին ապրուստի միջոց մատակարարելու, իսկ հիւանդներին՝ դեղեր։» Համակրելի և գովելի է տէր տեղակալի արած կարգադրութիւնը և օրինակելի է սրբազան Սեդրակեանի յանձն առած գործը։ Մխիթարական է, շատ մխիթարական այդ երկու համակրելի բարձր հոգևորականների վարմունքը։ Գրանով այդ երկու համակրելի անձինք աւելի էլ մեծ ժողովրդականութիւն կը վաստակեն ժողովրդի մէջ։ Մի բանի վրա միայն զարմանում ենք, այդ այն է, որ սրբազանը իր հետ բժիշկ չէ վերցրել։ Հարկաւոր էր բժիշկ հետն ունենալ, որը կարողանար նախ ցոյց տալ դեղերի գործածութիւնը և ապա հարկաւոր դէպքում օգնութիւն հասցնել և իրան սրբազանին։ Միթէ կարելի է պտտել վարակված տեղեր առանց բժիշկի, առանց դեզինֆեկտօրի։ Միթէ չը մտածեցին, որ չէ կարելի ուղարկել սրբազանին մենակ, մի սարկաւագի հետ, առանց բժիշկի։

—

Երուսաղէմից ստացած մասնաւոր նամակից տեղեկանում ենք, որ Խրիմեան Հայրիկի առողջութիւնը ներկայումս շատ լաւ է։ Նա, առաջվայ անյարմար բնակարանի փոխարէն, ապրում է յարմարաւոր և օրինաւոր կահաւորված բնակարանում։ Ամենայն օր Հայրիկը ընդունում է բազմաթիւ այցելուներ, որոնք գալիս են նրան տեսնելու։

—

Օգոստոսի 27-ին Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետ Ա. Ալիմովի թաղումը։

—

Թիֆլիսի «Ռուսաց վարժուհիների ընկերութիւնը» մտադիր է այս տարի քաղաքում հիմնել վաղուց մտադրված օ ր ի ն ա կ ե լ ի դ պ ր ո ց ը, որտեղ բացի ռուսերէնից, կաւանդվեն վրաց և հայոց լեզուներ ևս։

—

Առաջարկում ենք մեր գաւառական քաղաքներին, որ ի յիշատակ Րաֆայէլ Պատկանեանի հոգեհանգիստ կատարելիս, չը մոռանան, որ հայոց հասարակութեան վրա պարտք կայ, ապահովելու հանգուցեալ բանաստեղծի ընտանիքը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Կ. Պօլսի լրագիրները հետևեալ տեղեկութիւնները են հաղորդում.

«Վանէն կը հեռագրեն թէ Հէքքեարի տեղական կառավարութիւնը ամեն միջոցներ ձեռք առած է Պարսկաստանի սահմանագլխին վրայ քօլերան կասեցնելու համար։ Պարսկաստանէն եկած ուղևորներն և ապրանքները 10 օր կը ըսպասեն մաքրանոցներու մէջ։ Զինուորներ և ոստիկաններ պարսկական սահմաններու վրայ շղթայ կազմած՝ արգելք կըլլան անոնց, որք Թուրքիա անցնիլ կուզեն։ Նմանապէս խիստ զգուշութիւն կըլլայ, որ Աջիրէթներէն և ոչ մին երթայ Պարսկաստան։

«Տրապիզոնէն կը հեռագրուի 7 օգոստոս թուականով՝ թէ վերջին երկու օրեր և ոչ մէկ մահ պատահած է մաքրանոցներուն և նաւերուն մէջ։

«Սամսոնի, Կիրասոնի, Ինէբէի և Օրտուի բոլորտիքը առողջապահական շղթայներ հաստատուած են են, աւ աւելի ապահովութեան համար։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կ. Պօլսում գումարված է հայ վարժապետների ժողով, դպրոցական ծրագիրների մի քանի խնդիրներ քննելու։ Ժողովին մասնակցում են Կ. Պօլսի հայոց դպրոցների վարժապետները։

—Տրապիզօնի գաւառում, ինչպէս հաղորդում են եւրոպական լրագիրները, խօլերան չէ դադարել, որպէս հաւատացնում է Թիւրքաց լրագրութիւնը։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՎԻԷՆՆԱ, 27 օգոստոսի։ «Fremdenblatt» ասում է, որ Պամիրը շատ չնչին բան է, ուստի և չէ կարող կուի պատճառ լինել երեք ամենազօրեղ պետութիւնների մէջ։

ՊԱՐԻԶ, 27 օգոստոսի։ Սենա դեպարտամենտի դատաւորը դատապարտեց 20 տարվայ տաժանակիր աշխատանքների ծովային մինիստրութեան աստիճանաւոր Գրենէրին, որը վաճառել է դօկումէնտներ Միացեալ Նահանգների զինուորական գործակալի վրա։

ՆԻՒ-ԵՕՐՔ, 27 օգոստոսի։ Խօլէրայով հիւանդանալու 8 դէպք եղաւ, և մէկ էլ մահվան դէպք։

ՇԱՆԽԱՅ, 27 օգոստոսի։ Սինգանից հեռագրով հաղորդում են, սեպտեմբերի 6-ից, որ Շենսիի մէջ վիրաւորված են ռուսաց միսիոնարը և մի քանի քրիստոնեաներ տեղացիներից։

ՊԱՐԻԶ, 27 օգոստոսի։ Երէկ երեկոյեան, բորսայի շինութեան մէջ, Colonnes փողոցի վրա, տեղի ունեցաւ պայթիւն. տրոտուարի վրա յետոյ գտնվեց 15 սանտիմետր երկարութեան մի պղնձեայ խողովակ, փաթաթված երկաթեայ լարով. այդ խողովակը կը հետազօտվի։ Պայթիւնից վնասներ չեն առաջացել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 օգոստոսի։ Նորա կայսերական Մեծութիւնները Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի և Մեծ իշխանուհի Կսենիա Ալէքսանդրովնայի հետ երէկ, երեկոյեան $10^1/_2$ ժամին Պետերբուրգից գնացին Խիւանգօրօդ, ուղեկցութեամբ պալատական մինիստրի, զինուորական մինիստրի, գեներալ-ադիւտանտներ Րիխտերի, Չերեվինի, Սոխուլէրի, գեներալ-լէյտենանտներ՝ Բօբրիկօվի, Բարօնի, Ֆրեդերիկսի, Նորին Մեծութեան սվիտայի գեներալ-մայօր կոմս Գոլենիշչեվ—Կուտուզօվի, և ֆլիգել-ադիւտանտ իշխան Բէլօսելսկի-Բէլօզերսկու։—Լոյս տեսաւ մի գիրք, «Խօլէրայի ժամանակակից բժշկութիւնը» վերնագրով, որ կազմել է բժիշկ Կօբլին, խտալական պրօֆեսօրներ Կօնտանիի և Պերլի աշխատութիւնների հիման վրա։

ԲԵՐԼԻՆ, 27 օգոստոսի։ Բեռլինի քաղաքային վարչութիւնը դիմեց ներքին գործերի մինիստրին, վճռականապէս խնդրելով, որ թոյլ տրվի, խօլէրայի ժամանակ, դիակները այրել։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Օգոստոսի 25-ին

Լօզօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	98 ր.	75 կ.
Բեռլին վրա 100 մարկ — . .	48 ր.	45 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	39 »	25 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	88 »
Մաքսայի կուպօններ — . .	157 »	62 »
Արծաթ — — — . .	1 »	08 »
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	— »	— »
Պետ. բանկի 5⁰/₀ տոմս 1 շրջանի . .	103 »	37 »
— — — — 2-րդ — . .	103 »	— »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	102 »	75 »
6⁰/₀ ոսկեայ րէնտա	161 »	50 »
4⁰/₀ ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	161 »	— »
Արևելեան 5⁰/₀ փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	87 »
— — — 3-րդ —	104 »	75 »
Ներքին 5⁰/₀ առաջին փոխառութ.	236 »	25 »
— — երկրորդ —	221 »	25 »
Պետական երկաթուղային րէնտա.	103 »	75 »
$5^1/_2$ րէնտա	— »	— »
4⁰/₀ ներքին փոխառութեան . . .	94 »	75 »
5⁰/₀ գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102 »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	193 »	25 »
$5^1/_2$⁰/₀ վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	105 »	62 »
$4^1/_2$⁰/₀ գրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	153 »	— »
— — — թղթադ. .	101 »	75 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները. .	102 »	— »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	25 »
Օդէսայի — — .	101 »	50 »
Թիֆլիսի — — .	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ճանապարհորդական գնացքներ Թիֆլիսի և Բաթումի մէջ.

№ 1

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեկնում է	9 ժ. 45 ր.	առաւ.
ԹԻՖԼԻՍ համնում է	9 » 52 »	երեկ.

№ 2

ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է	9 ժ. 30 ր.	առաւ.
ԲԱԹՈՒՄ համնում է	9 » 45 »	երեկ.

Պօստային գնացքներ Բաթումի և Բագուի մէջ.

№ 3

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեկնում է	11 ժ. 25 ր.	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍ համնում է	12 » 25 »	գիշեր.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է	1 » 20 »	գիշեր.
ԲԱԳՈՒ համնում է	7 » 30 »	առաւ.

№ 4

ԲԱԳՈՒԻՑ մեկնում է	9 » — ր.	առաւ.
ԹԻՖԼԻՍ համնում է	7 » 30 »	առաւ.

—

ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ժամին երեկոյեան Բաթումից ուղղակի ընթ Սուխումի և Նովօրօսիյսկի վրայով դէպի Օդէսա.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 4 ժամին երեկոյեան, ուղղակի ընթ Նովօրօսիյսկի վրայով դէպի Օդէսա.

ԿԻՐԱԿԻ, 2 ժ. գիշերվայ շրջական ընթ բոլոր նաւահանգիստներով՝ դէպի Օդէսա.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 7 ժամին երեկոյեան, Բաթումից դէպի Կ. Պօլիս։

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ-ԴՊՐՈՑ և ՄԱՆԿԱԿԱՆ-ՊԱՐՏԷԶ

ՕՐԻՈՐԴ Ս. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

Ընդունելութիւնը կը սկսվի սեպտեմբերի 15-ից. իսկ ուսումը սեպտեմբերի 1-ից։ (օ. 29, ս. 1, 8, 12, 17) № 98 2—5

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՀԱՅՈՑ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԻ համար հարկաւոր է մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ և մի ՎԱՐԺՈՒՀԻ, կամ ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻ ձեռնտու պայմաններով։ Պայմանների մասին դիմել "Մշակի" խմբագրատուն, պ. Խ. Մալումեանին։ № 97 2—5

ԵՐԵՒԱՆԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԱԻԱԳՆԵՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ հրաւիրում է ցանկացողներին ընդունել ժողովարանի ԲՈՒՖԷՏԻ պահելը 1-ն յունվարի 1893 թուականի երեք տարի ժամանակով։ Ցանկացողները կարող են այդ մասին ներկայացնել խորհրդին գրաւոր խնդիրներ մինչև ներկայ տարվայ հոկտեմբերի 15-ը։ Պահանջվում է մի հազար րուբլի գրաւական։

Մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար հարկաւոր է դիմել խորհրդին։

№ 96 2—2

ՍԱՐՈՒՇԷՆ գիւղի միդասեան ծխական ուսումնարանի համար հարկաւոր է մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ՝ ուսուցչական արտօնութիւնով, որը պիտի աւանդէ բոլոր առարկաները՝ բացի կրօնից, վարձ կը ստանայ տարին հինգ հարիւր րուբլի, տուն, ծառայ և վառելիք ձրի։ Ուսուցիչը ըստ ցանկութեան հիմնադրի՝ Այվազեան Գրիգոր աղայի պիտի լինի ամուսնացեալ և ընտանեօք. թող ուրեմն ցանկացողները բարեհաճեն իրանց ցանկութիւնը ինձ յայտնել՝ մինչև մէկն սեպտեմբերի։

Առաջնորդ վիճակին Արցախայ՝ Ա. Կարապետ եպիսկոպոս։ 2—2

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ, որը ընդունված է ուսուցչական ցուցակի Ը. կարգի մէջ և մի քանի տարի պարապել է ուսուցչութեամբ, ցանկանում է հայոց եկեղեցական դպրոցներից մէկում լինել ուսուցչուհի՝ հետևեալ առարկաներից. Թուաբանութիւնից, գծագրութիւնից, ձեռագործութիւն, և կարու-ձև Գլօգինակու մեթօթով։ Նաև կարգապահ վարժուհի, շաբաթական 20—24 դասի պարապմունքով։

Դիմել Բաթում. տէր-Կոստանդին Տէր-Ստեփանեանցին։ 3—4

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑՈՒՄ սեպտեմբերի 1-ից սկսվելու է ընդունելութիւն խնդրագիրների նորեկ աշակերտների, հանդերձ վկայագրօք ծննդեան և մկրտութեան և պատուաստման ծաղկի. 14-ից ցՏ19-ն սեպտեմբերի կատարվելու է քննութիւն և վերաքննութիւն և 21-ից սկսվելու է ուսումն: Այս մասին յայտնվում է պ.պ. ուսուցիչներին և աշակերտներին ի կատարումն և Հայ հասարակութեան ի գիտութիւն:

1—3 (դ. ե.)

ԷԼԷԿՏՐՈՆ

ԷԼԷԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Ուժի հասցնելը տարածութեան վրա.
ՏԵԼԵՖՈՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ.
Էլէկտրական նշաններ.
ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ
ԳԱԼՎԱՆՕՊԼԱՍՏԻԿԱ.
Էլէկտրոլիզ,
Ակումուլատօրներ, Էլէմենտներ,
ՇԱՆԹԱՐԳԵԼՆԵՐ.
Նախահաշիւներ և ծրագիրներ ձրիաբար.
(91—№ 5)

ԳԼԷԲՕՎ եղբայրների
ՌՕՍՏՕՎ (Դոնի վրա)
Մեծ Սադօվայա փողոց, 24
РОСТОВЪ (на Дону)
БР. ГЛѢБОВЫ
Большая Садовая, 24.

ԳԱԶԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ
Օտտօ սիստեմայի, որոնք իրանք իրանց են ուղղում ու օծում:
Գազի համար — ածուխից,
— — — նաւթից,
— — — անտրացիտից,
— — — կերօսինից
1/2-ից մինչև 120 ձիու ույժի:
Շօգեմեքենաներ մեծ արագութեան.

80—100 (և. շ.)

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ“ գտնվում է **ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ**, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմերներ, որոնց սարք ու կարգը ամենալաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման: Նոմէրների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ“ և „Նոր-Դար“ լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: Կայ րեստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիքներ:

Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում:

(№ 21) 34—130 (շ.)

ԴԵՂԱԳՈՐԾ **Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ** ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մորթին գեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է կուկիայում, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն. հիւանդանոցի տակ:

(№ 67) 20—100 (և. շ.)

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համարու ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշւարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար:

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10.000 րուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%.
Վաճառվում է եղբարց Ծովեանօֆների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով С. П. Мануэльянцу.
Գինն է 1 րուբլի: փօստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի: 102—150
(9—№ 95)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՍՆՈՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական տնտեսութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն:

Ուսումը սկսվելու է հոկտեմբերի 1-ից: Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 15-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Աղէքսանդր Փրիդօնօվի տանը, № 9 Սերգիէվսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ՁՐԻԱԲԱՐ եղբ. Ծովեանօֆների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

2—25 (ե. Շ.)

Մ. Գ. ՑԷՑՏԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ

ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

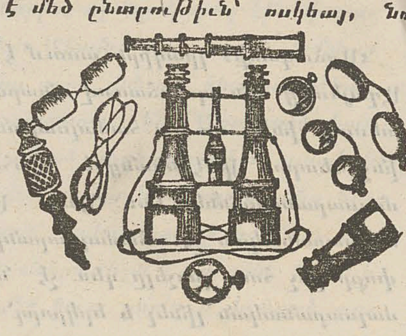

Գոլովինի պողոտայ դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, նոր ոսկեայ, նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԵՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՈՐՆԷՏՆԵՐ: Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ. ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ ջուրը չափելու և թէ վաննաների համար: Վերաստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր: Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր:

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժշկների պատուէրով:

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների գնելը:

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են: 48—50 (Հ)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ

Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան 12 ժամից մինչև 2 ժ. և երեկոյեան 5 ժամից մինչև 7 ժ. կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:

(№ 145) 75—150

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑԻ համար հարկաւոր է **ՏԵՍՈՒՉ**: Ցանկացողները իրանց պայմաններով թող դիմեն „Մշակի“ խմբագրութեան:

№ 97 2—4

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ

31-ն Օգոստոսի 1892

Պ Ա Հ Ա Ն Ջ Ք	Թիֆլիսում	Բագուի և Բաթումի բաժն.	Ընդամենը
1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)	107,125—44	229,982—55	337,007—98
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկ. բաժնում	806,500 —	161,000 —	967,500 —
3. Աւանդներ բանկաներում	400,000 —	— —	400,000 —
4. Զեղչ. (Disconto) մուրհ. երկուստորագրութ.	2,467,573—43	967,491—98	3,435,065—42
5. Զեղչ. մուրհ. մի ստոր. ապահ. տոկոս. թղթ.	40,000 —	— —	40,000 —
6. Զեղչուած տոկոսաբեր թղթ., կտրօն. և այլն.	34,164—14	10,547 —	44,711—14
7. Փոխատուութիւն գրաւականով՝			
ա) Պետութիւնից ապահ. տոկոսաբ. թղթերի.	890,147—99	478,570 —	1,368,717—99
բ) » ոչ ապահ. » »	199,150 —	16,080 —	215,230 —
գ) ապրանքների	10,443 —	35,910 —	46,353 —
դ) Ոսկւոյ և արծաթի	— —	104,078 69	104,078—69
8. Բանկի պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր.	1,045,610—32	71,116—16	1,116,726—48
9. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր.	104,757—97	5,930—95	110,688—92
10. Թղթակիցներ՝			
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	8,264,134—97	— —	8,264,134—97
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)	7,385,744—40	— —	7,385,744—40
11. Բաժինների հաշիւը կենտր. վարչութեան հետ	145,275—87	— —	145,275—87
կենտրօն. վարչութեան հաշիւը բաժինների հետ	— —	208,723—14	208,723—14
12. Գնումն և վաճառ. արժեթղ. ըստ յանձնարա.	36,448—01	— —	36,448—01
13. Բողոքուած մուրհակներ	4,689—05	6,280 —	10,969—05
14. Պայմանա. անցուցուած փոխատուութիւններ.	17,365 —	54,290 —	71,655 —
15. Ընթացիկ ծախսեր	33,341—14	17,623—95	50,965—09
16. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր	3,756—75	3,100—36	6,857—11
17. Յետ ստացուելիք ծախսեր	9,484—79	3,358—64	12,843—43
Ր. Ա.	22,005,612—27	2,374,083—42	24,379,695—69

Պ Ա Ր Տ Ք	Թիֆլիսում	Բագուի և Բաթումի բաժն.	Ընդամենը
1. Հիմնական դրամագլուխ	1,000,000 —	— —	1,000,000 —
2. Պահեստի դրամագլուխ	202,510—72	— —	202,510—72
3. Դրամական աւանդներ՝			
ա) Պայմանաժամով	2,996,298 —	599,249 —	3,595,547 —
բ) Ց'Պահանջ	326,580 —	62,600 —	389,180 —
գ) Ընթացիկ հաշւում հասարակ	1,264,169—87	1,265,625—06	2,529,794—93
դ) » » պայմանաւոր	— —	103,580—57	103,580—57
4. Փոխառումն պետ. բանկայի Թիֆլ. բաժն. ապահովված զեղչեալ մուրհակներով	— —	— —	— —
5. Մասնաւոր ընթացիկ հաշիւ պետ. բանկի Թիֆլ. բաժն. ապահով. տոկոս. թղթերով	— —	— —	— —
6. Թղթակիցներ՝	— —	— —	— —
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	7,999,760—74	— —	7,999,760—74
բ) Բանկի հաշիւը (Nostro)	7,581,085—34	— —	7,581,085—34
7. Բաժինների հաշիւը կենտ. վարչութ. հետ.	— —	186,381—83	186,381—83
կենտրօն. վարչութ. հաշիւը բաժին. հետ.	350,156—89	— —	350,156—89
8. Բանկի բաժնետոմսերու անվճար կտրօնների բաշխը	8,420—60	— —	8,420—60
9. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդների, ընթացիկ հաշիւների և այլ գործողութեանց	90,012—69	34,664—67	124,677—36
10. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ	127,689—34	78,222—81	205,912—15
11. Փոխանցիկ գումարներ	58,928—08	43,759—48	102,687—56
12. Բողոքված մուրհակները	— —	— —	— —
13. Արդիւնք 1891 թ.	— —	— —	— —
Ր. Ա.	22,005,612—27	2,374,083—42	24,379,695—69

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 28 Августа 1892 г.

Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.